

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Meilė namams stipresnė už pagundas emigruoti

Šiaulių rajono Kuršėnų miesto Kūrybos namų keramikos būrelio vadovė 22 metų Aistė Turolevičienė, šį pavasarį pagal senąsias lietuvių tradicijas surengtoje vestuvių šventėje sumainiusi žalvarinius žiedus su savo išrinktuoju Mindaugu, sako, kad pažindami savo tautos istoriją ir senąsias tradicijas galėsime geriau pažinti ir save.

Jauna tautodailininkų šeima saugo ištikimybę Lietuvai - gyvena tarp Vilniaus ir Kuršėnų, o apie emigraciją nė negalvoja. A. Turolevičienė įsitikinusi, kad veiklos apstu ir tuštėjančioje Tėvynėje. Keramikė negailėdama nei laiko, nei jėgų ugdo vaikų širdyse meilę senosioms lietuvių tradicijoms ir tiki, kad ši meilė bus stipresnė už pagundas išsivažinėti kas sau.

- Kas lėmė jūsų apsisprendimą vieną svarbiausių gyvenimo švenčių - vestuves - surengti pagal senuosius lietuvių papročius? - *pasiteiravo „Respublika“ Aistės TUROLEVIČIENĖS.*

- Pirmiausia norėjome padaryti šventę sau. Vestuvių ceremonija įvyko Šiaulių rajono savivaldybės Etninės kultūros ir tradicinių amatų centre, kur iškart nuo santuokos įregistravimo buvo atidaryta bendra mano ir vyro keramikos darbų paroda. Prie parodoje eksponuojamų darbų turėjo derėti ir mūsų apranga. Todėl, pasikonsultavę su specialistais, pagal archeologinius radinius atkuriančiais senovinius drabužius, vestuvėms užsisakėme autentišką aprangą, primenančią tą, kurią vilkėjo XV amžiaus miesto amatininkai. Baltos suknelės niekada nenorėjau. Manau, jei mes gyvename Lietuvoje, esame, kas esame, tai ir vestuvinė aprangą galime išsirinkti iš to, kas čia buvo, o neieškoti kažko naujo. Naudojami raugo keramikos techniką šventei buvome pasigaminę ir senovinių formų indus. O Etninės kultūros ir tradicinių amatų centro direktorė Birutė Poškienė, kurios organizuotoje keramikų stovykloje ir susipažinau su Mindaugu, mūsų šventę praturtino senaisiais lietuvių tautos papročiais. Pagal juos atlikome įvairias šventines apeigas, sukomės ratelyje grojant šimtametei armonikai.

- Kodėl svarbu nepamiršti savo tautos istorijos ir senųjų tradicijų?

- Mano manymu, kiekvienas žmogus kartais paklausia savęs: „Kas aš esu?“ Niekuomet juk nevertini savęs pagal tai, kas esi dabar, visada žvelgi į praeitį: savo, šeimos, tautos. Žinodami savo tautos istoriją ir senąsias tradicijas, kurių veikiamas vystėsi mūsų mentalitetas, galime geriau pažinti save. Tai padaryti žmogui padeda ir pakantus, neperlenktas tautiškumas, ugdytas šeimoje. Labai vertinu mūsų valstybę ir manau, kad man, kaip ir kiekvienam mūsų šalies piliečiui, tautiška Lietuvos valstybė yra reikalinga. Vertinu

Giedrius Baranausko nuotr.

lietuvių kalbą ir įstatymus, kuriuos mes susikuriame. Tie įstatymai galbūt nėra tobuli, tačiau gali būti taisomi ir ištaisomi. Būtų baisu, jei Lietuvos neliktų. Kadan gi esame maži, turime šlietis arba prie Rytų, arba prie Vakarų. Aišku yra tai, kad Vakarų pusė, kuri yra liberalesnė, mums palankesnė ir kalbant apie tradicijų bei istorijos saugojimą. O kalbant apie tradicijų puoselėjimą šeimoje, negaliu nepaminėti ne tik tradicijos kaip veiksmo (vienokios ar kitokios apeigos atlikimo), bet ir kaip prasmės (žinojimo kodėl) svarbos. Turime mokėti ne tik džiaugtis, bet ir suvokti to džiaugsmo ištakas, suvokti jų prasmę.

- Tačiau Lietuva globalėja, lietuviai noriai priima svetimas šventes, pamiršdami savąsias, o tautines vertybes pamina siekis būti europiečiais... Kam bebūsimė įdomūs atsisakę savo tapatybės?

- Lyginant, pavyzdžiui, Šv. Valentino dieną ir lietuvių deivės Mildos šventę, mums patiems turi rū-

pėti tai, ką mes švenčiame ir ką darome. Jei mums užtenka Šv. Valentino dienos - šventės, kuri atėjo į Lietuvą kaip klijuojamų širdelių šventė, tai ją ir švėskime. O jei šventėje norime matyti šį tą daugiau - tuomet geriau pasižvalgyti į praeitį. Deivės garbinimo šventė netikint pagoniškais dievybėmis pasidaro panaši į meno ir kičo lyginimą, kaip į tikrumo ir atvaizdavimą.

► **Esame verksnių tauta. Dažnas, ko gero, paverkti neatsisakytų net tada, kai verkti nebūtų dėl ko**

mo paralelę. Juk garbinimas netikint tebus atvaizdavimas to, ką darė mūsų protėviai, matę tame prasme ir tikėję tuo, ką daro. Ieškant prasmės ir švenčių, kurios su mokslo tobulėjimu netenka apeigiškumo, atramos vertėtų ieškoti savo krašto tradicijose. Vienas iš būdų tai padaryti - pasikalbėti, kol dar yra tokia galimybė, su savo seneliais ar proseneliais, mačiusiais ir girdėjusiais,

kaip ir kodėl buvo švenčiamos lietuviškos šventės. Pažinę senųjų švenčių prasmes galėsime jas siesti su šių laikų vertybėmis, kurias žmonės stengiasi puoselėti šią dieną. Kažin ar dažnam šiais laikais tiesiogiai yra labai aktualu, ar bus geras derlius, ar nenuskriaus perkūnas. Manau, tai svari priežastis, kodėl svietimos šventės, nesigilinant į jų prasmę, o tik perimant smagias tradicijas, taip noriai priimamos Lietuvoje. Senosios lietuviškos šventės, kurios dažnai siejamos su rimtimi, ieškantiems linksmybių atrodo ne tokios patrauklios. Norint nepamiršti, kas vyko anksčiau toje žemėje, kurioje mes gyvename, reikėtų senuosiuose papročiuose atrasti tai, kas įdomu ir prasminga šiuolaikiniam žmogui. Mano nuomone, taip - be prievar-tos, be pastangų būti kam nors įdomiems - ne tik puoselėjama, bet ir kuriama tautinė tradicija.

- Kaip manote, ko galėtume pasimokyti iš savo protėvių?

- Nežinau, kiek tikslus mano įsivaizdavimas apie tai, kas buvo senovės Lietuvoje, tačiau iš istorinių šaltinių galima susidaryti įspūdį, kad seniau bendruomenėse gyvenę žmonės turėjo kokybiškesnę tarpusavio ryšį, jie vieni kitus daugiau pažinojo, daugiau praleisdavo laiko kartu. Dabar ta mūsų bendruomenė pasidarė tokia plati ir didelė, kad mes tik naudojames vienas kito paslaugomis, bet nežinome nei kas, nei kaip, nei kodėl.

- Istorija liudija, kad senovės lietuviai garsėjo kovinga dvasia, tvirtybe ir atsparumu įvairioms gyvenimo negandoms. Kodėl stokojame šių savybių šiandien?

- Gal dažnam lietuviui jos šią dieną nebėra būtinos, neliko poreikio būti kovingiems. Dėl tos pačios globalizacijos mes visi supanašėjome, o prieš panašius niekas nekovoja, kovoja ir bando protestuoti prieš kitokius. Dažnai susiduriu su nuomone, kad esame verksnių tauta ir mėgstame paverkti, kad Lietuvoje viskas blogai. Dažnas, ko gero, paverkti neatsisakytų net tada, kai verkti nebūtų dėl ko. Verkiame, o pradėti kažką keisti nuo savęs neskubame. Greičiausiai verktume ir tada, jei situacija šalyje pakryptų į tą pusę, į kurią norėtume.

sę savaitės dirbu Kuršėnuose, kitą pusę praleidžiu Vilniuje. Kai kas nors mūsų pasiteirauja, iš kur esame, atsakome, kad iš Lietuvos. Toks atsakymas, ko gero, yra tiksliausias, nes vyras kilęs iš Tauragės, aš - iš Kuršėnų, pastaruoju metu daug laiko praleidžiame Vilniuje. Ir su Lietuva, ir su Kuršėnais mane sieja čia gyvenantys tėvai, kiti artimieji. Norisi, kad aplankyti juos galėčiau negaišdama daug laiko kelionėje.

- Ar jūsų puoselėjama tautodailė šiandien užima deramą vietą kiekvieno lietuvio buityje, ar tėra gyva tik būreliuose ir kitose uždaroje erdvėse?

- Galbūt esu šališka, bet manau, kad tautodailė tikrai nėra užmiršta: ji užima svarbią vietą ir miestų šventėse, ir mugėse, ir tarp mano aplinkos žmonių. Manau, kad šiandien tapo populiariu liaudies meistrų dirbinius įsigyti sau ar pradžiuginti jais brangų žmogų. Panašu, kad žmonės jau atsikando kičo ir grįžta prie šiuolaikinio profesionaliojo meno bei tautodailės. Džiugu, kad masinė kiniškų meno padirbinių paklausa mažėja ir užleidžia vietą vertingesniems buities rakandams ar puošmenoms.

- Ar pakanka šiandien valdžios dėmesio jaunoms šeimoms, kurios, kaip mėgsta deklaruoti dažnas politikas, yra tvirtos valstybės pagrindas?

- Po mūsų vestuvių, kuriose dalyvavo ir Šiaulių rajono valdžios atstovai, ir Seimo narė Rima Baškienė, juokavau, kad valdžios dėmesio jaunoms šeimoms - per akis. Valdžios atstovų netrūksta ir parodose - čia jie dalyvauja aktyviai. O kalbant rimtai, tai kol kas neteko susidurti su kažkokiomis problemomis, kurias sprendžiant reikėtų ieškoti pagalbos valdžios atstovų koridoriuose. Kol kas pagalbos ieškau artimesnėje institucijoje - šeimoje. Tačiau manau, kad prireikus rimtesnės paramos iš valdžios institucijų galima susidurčiau ne tik su pagalba, bet ir su sunkumais. Iš mano aplinkos žmonių vieni tą valdžios dėmesį žmogui vertina vienaip, kiti - kitaip, tad nesusidūrus su konkrečia situacija sunku susidaryti objektyvų vaizdą.

- Ką palinkėtumėte „Respublikos“ skaitytojams?

- Man svarbiausia vertybė yra laimė. Todėl pirmiausia visiems jos ir linkiu. Žinoma, diskutuoti apie tai, kas yra laimė, būtų galima iki begalybės, nes kiekvienas turi individualų jos suvokimą. Taip pat linkiu sugebėti vertinti tai, ką turime, būti tolerantiškiems. Jei šį interviu skaitys ir pykčiui pasidavę žmonės, palinkėsiu jiems atrasti ramybę, įvertinti tikrąsias vertybes, tai, kuo galima dalytis su aplinkiniais, o kuo džiaugtis tik patiems, neverčiant kitų priimti jų džiaugsmą kaip visuotinę džiaugsmo normą.

Kalbėjosi Sidas AKSOMAITIS

Mūsų istoriją keičia politiniai skersvėjai

Pastaruoju metu vis dažniau perkainojami Lietuvos istoriniai įvykiai. Tos asmenybės, kurios dešimtmečius buvo lietuviui didvyriai, šiandieninių istorikų paverčiami niekšais. Gal apskritai istorija darosi nemorali? Gal apskritai nebėra istorijos tyrimo, o tik politikų užsakymas perrašyti visą buvusią istoriją, pritaikytą šiuolaikinėms mūsų gyvenimo Europos Sąjungoje sąlygoms?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO apskritojo stalo diskutavo svečiai Seimo narys Povilas URBŠYS, sąjūdininkė Angonita RUPŠYTĖ, Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Romualdas OZOLAS ir akademikas Eugenijus JOVAIŠA. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Šiandien mūsų apskritojo stalo pokalbio tema - istorija, Tauta, valstybė. Nuo ko reikėtų pradėti šitą kalbą?

PURBŠYS: Gal reikėtų pradėti nuo neseniai paviešinto visuomenės nuomonių tyrimo, kuris buvo padarytas siekiant išsiaiškinti, ar Lietuvos Respublikos piliečiai gintų Lietuvą, jei prireiktų. Džiugu, kad „taip“ atsakė 42, „ne“ - 35, „nežinau“ - 23 proc. Tai bandoma pateikti kaip didelį pasiekimą.

2010 m. atliekant visuomenės nuomonės tyrimą, buvo šiek tiek kitaip formuluojamas klausimas: ar šiandien eitų ginti Lietuvos, jei kiltų pavojus iš išorės. „Taip“ atsakė tik 6,5, „greičiau taip“ - 23,3, „ne“ - 36, o „greičiau ne“ - 25,5 proc. Iš viso 61 proc. apklaustųjų pasakė, kad šiandien iškilus pavojui tikrai neimtų į rankas ginklo ir nestotų ginti Tėvynės. Jeigu šiais metais būtų užduotas tas pats klausimas - ar šiandien gintų, manau, rezultatai būtų panašūs.

Tai yra ne vien žmonių nusivylimo Lietuvos valdžia išdava, bet ir tam tikras susvetimėjimas. Gyvenantys čia, Lietuvoje, nesitapatina su Lietuvos istorija, su Lietuvos tauta, nenori savęs tapatinti su Lietuvos valstybe. Viena iš priežasčių yra ta, kad per Nepriklausomybės laikotarpį tos trys dimensijos buvo atskirtos. Istorija nuėjo sau, tauta sau, valstybė - sau. Kalbėdami, kad yra iškilius grėsmė valstijai, mes daug kalbame apie raketas, apie ginkluotą amerikiečių pagalbą, bet pamirštame, kad didžiausia jėga esame mes. Esame jėga tiek, kiek suvokiame save kaip tautą, kaip valstybę, kiek gerbiame, žinome ir įprasminame savo istoriją.

G.JAKAVONIS: Nepriklausomybė gavome 1918 m., kai Tauta ne itin turėjo kuo didžiuotis. Bet pasididžiavimas buvo

tos Tautos dalelytė ir mes patys esame. Tas pats - valstybė ir istorija, nuo kiekvieno žmogaus turi tai priklausyti.

R.OZOLAS: Deja, valstybė nuėjo sau, Tauta nuėjo sau, elitas nuėjo sau. Sakyčiau, išsiskirstė atskirais sluoksniais bendruomenė. Ir jungties mums neduos nei Europos Sąjunga, nei NATO, nei niekas, jeigu neiškelsime pagaliau pagrindinio klausimo ir neatsiras poreikio jį atsakyti: ar tu lietuvis, ar ne? Lenkijoje, pvz., tos lenkiškumo problemos nėra. Ten kiekvienas, ar jis būtų lenkų menševii-

► Tai yra ne vien žmonių nusivylimo Lietuvos valdžia išdava, bet ir tam tikras susvetimėjimas

Povilas URBŠYS
Lietuvos Respublikos Seimo narys

A.RUPŠYTĖ: Nereikia taip pesimistiškai žiūrėti. Kiekvienas istorinis laikotarpis turi savo dimensiją ir suvokimą. Kai kalbame apie istoriją, Tautą, valstybę, nemanyčiau, kad šias sąvokas galima atskirti: jeigu kalbu apie istoriją, tai kalbu ir apie Tautą, ir apie valstybę. Jeigu kalbu apie Tautą, tai puikiai suprantu, kad ji turi istoriją ir kuria valstybę. Valstybė negali būti be tautos ir be istorinių šaknų.

O kas atsitiko vėliau? Manau, norime to ar nenorime, turime pripažinti globalizacijos dalykus. Daug kam bus keista, tačiau tai formuoja ir interneto erdvė, kurioje gali sakyti savo nuomonę, tapti žinovu, žinojome apie juos tik iš tėvų pasakojimų, bet sukilome būtent Sąjūdžio metu. Ir kiek jaunimo kartųėjo. Nes buvo ne tik įdomu - mes suvokėme, kad esame Tauta ir galime nulemti savo ateitį.

Kad nėra švietimo politikos, nėra istorinės tautos atminties politikos, nėra strateginių prioritetų, tai pripažinkime. Strateginio matymo ir suvokimo, kas tai yra valstybė, Tauta, istorinė tautos atmintis, kas yra sąmoningumas, kartais mums tikrai trūksta. Kovalstybė, kiek gerbiame, žinome ir įprasminame savo istoriją.

G.JAKAVONIS: Nepriklausomybė gavome 1918 m., kai Tauta ne itin turėjo kuo didžiuotis. Bet pasididžiavimas buvo

kurią vadiname Lietuva. Keista, bet pavyzdžiai man sako ką kita.

Aš ir šiandien atsimenu, ir kartosiu tai, kol numirsiu. Lietuvos pilietį gudą pavežti paėmęs rusas, vakarieniamdas prie Sankt Peterburgo, pareikalavo, kad tas išgertų už tarybinę armiją. Lietuvos pilietis gudas tai daryti atsisakė, nors rusas jį mušė ir spardė, sakydamas „mes dar gersime jūsų kraują“, kol užmušė. Tai šitas gudas nusipelno aukščiausio Lietuvos apdovanojimo. Štai kas yra nacija. Štai kas yra žmonių vienijimasis. Kai atsiranda tokia tauta, kuri išdrįsta save pavadinti lietuvių tauta bet kuriomis sąlygomis ir bet kuriomis aplinkybėmis, ir gudas, ir lenkas, ir rusas gali jungtis ir kurti naciją. Kol nėra šitokios vienybės, tol mes galime šnekėti tik apie pageidaujamus dalykus, bet ne apie esmę.

► **G.JAKAVONIS:** Buvo minėta lenkų tauta. Ar jums neatrodo, jog ji išliko todėl, kad lenkai savo valstybinę ideologiją kūrė per religiją, būdami katalikais? Ir tai juos suvienijo?

E.JOVAIŠA: Nuo seno gerai žinomas lenkų prisirišimas prie katalikybės. Romos katalikybė yra tapatinama su lenkais, ir žinoma, kad lenkas yra geras katalikas. To čia nereikia iš naujo svarstyti, kad katalikybė yra vienas iš lenkus rišančių dalykų. Bet aš noriu pakalbėti truputėlį apie kitką. Apie tai, nuo ko mes pradėjome, - nuo gynybos ir noro ginti savo Tėvynę. Norėčiau pereiti į istorinę plotnę ir pasakyti

► Klausime patys savęs, kas tai yra tautinė tapatybė, kas tai yra Lietuva

Angonita RUPŠYTĖ
Sąjūdininkė

štai ką: turime sutikti, kad mes esame auklėjami ir auklėjamės. Mes gyvename kažkokioje erdvėje, kuri mums daro įtaką, mes jai darome įtaką, nuo mažų dienų gauname tam tikrą išsilavinimą, tam tikrus mokytus. Kitaip tariant, noriu pasakyti seną tiesą - kad mokytojai yra labai svarbūs mūsų gyvenime, ypač istorijos mokytojai, nuo kurių priklauso, ko mes mokome savo Tautą, savo jaunimą, kokį konstruojame istorijos įvaizdį ir jos galią paveikti dabartį. Pirmiausia noriu pasakyti, kad demokratinėje visuomenėje yra ir privalo būti daug istoriografinių mokyklų. Reikalinga ir tautinė istoriografija, ir krikščioniškoji istoriografija, ir liberalioji istoriografi-

ja - visos jos reikalingos. Jas riša vienas jungiamasis daiktas, kuris vadinasi istorija. Arba istorijos tyrimas. Kad ir kokią paimsime pakraipą: ar katalikiškąją, ar tautinę, ar liberaliąją - jos tyrinėjimo pagrindas yra paismas mokslo principų. Mūsų istoriografijoje atsirado naujas terminas, kuris po truputėlį išstumia istorinį tyrimą. Jis pavadinatas „naratyvų“, o lietuviškai tai yra „pasakojimas“. Jis toksai popsiškas - to naratyvo kūrėjai leidžia sau pasakojimu pakeisti istorinę analizę. Mes jau turime labai daug vaisių šitokios istorinės mokyklos.

Tas didysis naratyvas, arba, kaip aš pavadinačiau, naujoji katalikiška pakraipa, kyla iš tam tikro sparno, kuris pasidarė labai prolenkiškas, labai agresyvus ir nepakantus. Aš čia turiu tekstus, kuriuose išanalizuoti ir Alfredo Bumblausko, ir kitų istorikų pasisakymai, kuriuose atsiskleidžia ir prolenkiškumas, ir agresyvumas, ir nepakantumas. Dabar norėčiau perskaityti vieno iš tų atstovų citatą, kad galėčiau vaizdžiai parodyti, kaip keičiamas istorinis tyrinėjimas. Būkite tokie kantrūs ir paklausykite. Tai svarbu.

„Neseniai teko matyti lietuvių kalbinius Nevėžio slėnyje, ir jie atrodo prasčiau negu Vilnijos lenkų kaimai. Kas kallas, kad dvaro sodyboje gyvenantys išvietinti lietuviai klajokliai negali lango įsistiklinti ar kiemo prasišluoti. Kiemo bloga įtaka galima paaiškinti paprasčiausią veltėdžiavimą, ištvirkavimą ir be-saikį girtuokliavimą. Krikščionybės išgyjimas atvėrė ne pačias gražiausias lietuvių sąrybes. Šių dienų Lietuvoje išplitęs banditizmas, vagystės, prievartavimai ir paleistuvavimas, ką jau kalbėti apie klaninę sistemą, gyvai primena pagonišką Lietuvą. Žinoma, šių blogybių mastai anuomet tikriausiai buvo mažesni. Mažai gyventojų, prastos susisiekimo ir komunikacijos priemonės, ribotas žudymo ir svaiginimosi priemonių pasirinkimas. Vis dėlto jau IX-XI amžiuje Rytų Pabaltijys buvo gana kraupus kraštas, kuriame gyveno gentys, žudančios svetimsalius dėl to, kad jie svetimsaliai, ir kurių tarpusavio karai pasižymėjo kraują stingančiais žiaurumu“.

Aš perskaičiau citatą, kurią parašė mokslys daktaras.

PURBŠYS: Rusijos? **E.JOVAIŠA:** Ne, Lietuvos istorijos instituto darbuotojas, oficialus mokytojai, nuo kurių priklauso, kas aš noriu pasakyti apie naratyvą? Čia nėra istorijos. Šitie raišiniai neturi nieko bendra su istorija, o pristatomi kaip istorijos dalykas. Čia nėra analizės, kuri lydi istorinį tekstą, čia yra lengvas pasakojimas, primenantis pasaką. Deja, pasakos lengvai prisimenamos. Jos užvaldo žmonių protus, ir štai pavyzdys...

R.OZOLAS: Aš labai atsiprašau - kokios čia pasakos? Čia bobų tauškalai, plepalai...

E.JOVAIŠA: Čia yra ir tauškalai, bet norėčiau parodyti dar vieną citatą, kad suprastume, kokį pageritį ir kokią linkmę šiais laikais įgauna istorinės atminties formavimas. Paklausykite.

„Reikia gerai įsidėmėti, kad lietuviai nebuvo vieniši tarp vėluojančių ir „didžiųjų religijų traukinių“ ir kad po jų dar sekė ir tebešoka gausybės naujojo pasaulio tautų ir tautelių. Pagonys lietuviai vienoje greitoje su polakais ir toloriais, su mordviais ir latviais atrodo kaip savi tarp savų“.

Perskaičius šiuos žodžius, belieka paklausti: už ką Bažnyčios tėvai atsiprašė pasaulio? Dėl to, kijos nuotaikos apie savo istoriją, apie savąjį supratimą, kas aš, kas čia buvo per kraštas, kas čia buvo per istoriniai veikėjai, kurie veikė šitoje aplinkoje, tai pradedi žmo-

► Suprantate, ką aš noriu pasakyti apie naratyvą? Čia nėra istorijos

Eugenijus JOVAIŠA
Akademikas

gus gaidžioti pečiais. Jaunimas tik tai užduoda, kuriuos šiuolaikiniai dievai sako iš televizijos ekranu ir žiniasklaidos. Taigi aš manau, kad Lietuvos valstybė vis dėlto turėtų pasidomėti, kokiomis kryptimis yra plėtojama istorinė mintis, į kokias puses įsina žengia. Čia nebūtų cenzūra, prievartavimai, ką būtų normali stebėsena - vis dėlto mums reikia susivokti. Sakykite, ar atitinka tai, ką aš pasakiačiau, mūsų valstybinę santvarką? Mūsų supratimą apie moralines vertybes?

R.OZOLAS: Visa tai, ką jūs skaitėte, gali būti ir vienaip, ir kitaip sudėlioti žodžiai. Svarbiausia, kas po tais žodžiais. Po tais žodžiais yra bloga valia prieš Tautą, prieš tautiškumą, prieš valstybę, prieš visa, kuo mes galime gyventi kaip turintys norą gyventi, nukreipti žodžiai. Žodžius gali pakeisti, nepakeisi šito niekšo, kuris tu-pi po jais ir linki mums bloga iš principo, kad mūsų nebūtų šitoj žemėj.

PURBŠYS: Mes, Lietuva, esame sandūroje tarp Vakarų ir Rytų, matome ir nuolatinę įtampą iš Rusijos, ir patiriame tą vakarie-tišką gąjamą, sotumą - norą mūsų niveliuoti, pritaikyti prie savo vartotojiškos rinkos. Bet kažkodėl el-

giamės taip, tarsi mūsų būtų ne trys milijonai, o trys šimtai milijonų. Jeigu kalbėtume apie istoriją, tai vis dėlto istorija atsiranda iš pagarbos. O tie, kurie formuoja minėtą istorinę paradigmą, jie stengiasi mus laikyti tam tikroje paraštėje, vien jau ko vertas A. Bumblausko teiginys, kad iki krikščionybės mes buvome anapus civilizacijos. Ir kai mus bando įsprausti į tas Europos civilizacijos klies, ignoruoja mūsų, kaip lietuvių tautos, savitumą, mūsų civilizacijos ypatumus, tai tokiu būdu bando kiekvienam iš mūsų įteigti nevisavertiškumo kompleksą. Gal dėl to prieš kelerius metus, darant socialinę apklausą, tik apie tris procentus apklaustųjų tikėjo, kad jie turi asmens galią daryti įtaką valstybei. Man atrodo, vienaip ar kitaip tai jau yra Tautos komos būsenos konstatavimas, Tautos savimonės, Tautos savi-raiškos nebuvimo.

Šių dienų polemika dėl referendumo: kas vyksta? Vyksta noras atskirti Tautą nuo valstybės. Atskirti Tautą nuo valstybės kūrimo. Ir tai daroma pasitelkus aukščiausio lygio teisininkus. Net buvę Konstitucinio Teismo teisėjai, kurie prisiekė Lietuvos Respublikai (tarė žodžius „prisiekiau saugoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos viršenybę“), ir tie bando aiškinti, kad pas mus domiuoja ES teisių viršenybė. Tai tokie dalykai, taip pat ir ignoravimas istorijos mokslo, tiesiogiai kenkia ne kam kitam, o mūsų valstybei. Nors Lietuvos istorijos kontekste buvo įvairių įvykių, mes buvome ne kartą praradę savo valstybę, tačiau vienintelį dalyką, kurį sugebėjome išsaugoti - tai išsaugoti Tautą. Ir Tautoje vi-sada atsiranda potencialas, kuris susigrąžina valstybingumo galias. Bet dabar einame prie valstybės ES kontekste, tarsi kažkokio administracinio vieneto, kai norima panaikinti pačią Tautos sąvoką ir savimonę. Tai, neduok Dieve, ateis laikas, kai turėsime valstybę be savo Tautos ir be savo piliečių. Tik ar tai valstybė bus verta vartotojiškos rinkos. Bet kažkodėl el-

G.JAKAVONIS: Buvo paminėta, kad Sąjūdžiui 25 metai. Visi mes esame tų laikų liudininkai. Kitą kartą, skaitydamas vieno ar kito tuometinio dalyvio prisiminimus, galvoji, ar apie tuos pačius dalykus jis šneka: net didvyriai ten atsiradę visai kiti. Ar istorija tapo valdančių politikų tarnaita, kad kiekvienas rašo taip, kaip jam tuo metu reikia?

A.RUPŠYTĖ: Patys kadaise nutylėjome, nepasakėme labai aiškiai, kaip kas vyko, ir dabar matome rezultatus. Bet dėl vieno dalyko sutikime: ar kalbame apie Sąjūdį, ar apie kitokią istorinę atmintį, žmonių prisiminimai visada bus subjektyvūs. Kiekvienas žmogus tą patį įvykį galbūt matė visai kitokių kampų, kitaip įsivaizdavo, tad kai kalbame apie prisiminimus ir atsiminimus, kad jie visiškai sutaptų, tikrai taip nebus. Pats baisiausias dalykas, kai iškraipoma faktologinė medžiaga, interpretuojami faktai. Tas pat ir kai istorikai vadovaujasi tik dokumentais - suprantate? Ne-paisydami istorinės aplinkos. Paminkite dabar Sąjūdžio programą ir įsivaizduokite, kad mūsų po 100, o gal užtektų ir 50, metų nebelieta. Jeigu žmogus tik skaitys tą eilutę, kuri buvo programoje parašyta, tarkime, apie LTSR, bet neįsivaizduos tų 1987-1988 metų, nematys tos visos evoliucijos, kaip viskas vystėsi, nemastys, nedarys analizės, tai tikrai bus gana liūdna.

Prisiminkime, mus mokė iš sovietinių vadovėlių. Kaip ten buvo kalbama apie buržuaziją, apie nacionalistus? Tačiau mąstydami, gaudami tam tikrus pagrindus, mes išmokome atsirinkti. Nes jeigu aš esu kažkišui ką nors daugiau, aš atsirenku. O kas dabar? Nėra jaunimo, apskritai žmonių, kritinio mąstymo. Va čia ir yra pagrindinis dalykas. Klausime patys savęs, kas tai yra tautinė tapatybė, kas tai yra Lietuva. Nes gali būti parašyta, išrašyta, kas tai yra Lietuva, kas tai yra istorinė atmintis, bet jeigu žmogus viduje to nesuvoks, tai bus kaip robotas, kurį užsuku ir jis eina. Turi įvykti pirmiausia mūsų galvosenos, mąstymo persilažimas, ir jeigu šito nebus, tai daugelis, kaip aš sakau, bus vėjo pupučiami ir atpučiami. Turėti stuburą - vienas iš pagrindinių dalykų. Klausėte apie 1918 m. Vasario 16-osios signatras: kalbėjome apie neginkluotą pasipriešinimą, kalbėjime apie ginkluotą - koks buvo jų stuburas! Vienas svarbiausių, pamatinių, dalykų ir yra būtent suvokimas, kad bet kokiomis sąlygomis, tu esi Lietuvos tautos dalelytė.

Dabar kitas dalykas - istorinė tautos atmintis. Visi mano, kad čia yra istorikų daržas. Bet palaukite, istorija gi nėra tautos atmintis, tai-gi egzistuoja ir mano istorinė tautos atmintis, ir meno žmonių, ir kultūros žmonių, ir kalbos - sąly-tis istorinės tautos atminties, netgi tam tikros kryptys. Kad čia tik istorijos dalykas, negalima taip manyti. Turi būti mąstymas, gilus mąstymas paties žmogaus. O vadovėliuose viena ar kita mintis ir privalo būti. Galbūt per pamokas reikėtų išmokyti įvairių faktų, saky-sime, pateikti vieną faktą, kita - ir jaunimas turėtų išmokti mąstyti, o ne vien dėliotis iš tos fakto-loginės medžiagos: va čia tas atsiminimas, čia anas... Tai labai svarbu.

Man teko peržiūrėti 1988 m. spaudą. Ten yra labai įdomių dalykų, kai kurie net autoritetai, galbūt

konjunktūriškai, galbūt norėdami būti įvertinti, pagal tam tikrą kryp-tį eina. Tai va čia ir esama to suvo-kimo, arba mąstymo, idealizmo: jeigu pasirenki tam tikrą principą, pasirenki sąmoningai - kaip dabar kalbame apie Sąjūdžio istoriją, - tu ir eini. Man, pavyzdžiui, vienas svarbiausių dalykų yra, kiek įma-noma, surinkti Sąjūdžio istoriją iš rajonų. Tuos atsiminimus peržiūrėti, palyginti, analizuoti ir, kiek įmanoma, palikti ateinančioms kar-toms. Nes istorikai labai aiškiai apie tai yra pasakę: 25 metus mes netyrinėjame. O kas tada liks? Iš 1918-1940 metų, laimė, dar kažką randame. Turiu galvoje, parašyta knygų, yra ir dokumentų. Taigi ta istorinė atmintis ir yra kiekvienam suvokti, kad daug kas priklauso nuo mūsų, nuo to, ką paliksime.

Mūsų kasdienybė šiandien pilna maišaties, bet, ačiū Dievui, bent jau tie, kurie nori mąstyti apie šią dieną kaip apie tikrumo momentų dar turinčią dieną ir

Romualdas OZOLAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

G.JAKAVONIS: Klausantis kilo mintis, kad net viduram-ziais karaliai juokdarius laiky-davo ir leisdavo iš savęs juoktis turbūt tam, kad patys iš to pa-taikavimo neatbuktų, kad ne-būtų vienintelė - tik jų tiesa. Mes mokykloje dar komplek-siškai mokėmės visų dalykų. Gal tas išsilavinimas, jeigu ne-per istoriją, tai per loginį mąs-tymą ir atvedė prie kitokio po-žiūrio. Aš, pavyzdžiui, labai nu-stebau, kad Vytautas Rubavi-čius, kurį situose pokalbiuose pristatau tik kaip filosofą, yra baigęs ir fiziką.

A.RUPŠYTĖ: Tai ir aš fiziką. *(Juokiasi.)*

R.OZOLAS: VRubavičius - fi-zikas, aš - filologas, kitas - istori-kas... visi esame žmonės tiek, kiek turime sąžinės. Galų gale ir savo srities specialistai esame tikrai per sąžinę. Tik per tai, ką pats sau ga-li pavadinti tiesa, tikru dalyku - ne meluotu, o tikru sau. Ir istorikas gali būti tiktai sąžiningas, moralus žmogus. Amoralus istorija, kaip ir visa kita, tiktai vartos, pavers vers-lu. Istorija kaip verslas - būdas gauti doktoratą, tam tikrą statusą, įsiprofesorinti - šiandien yra masi-nis reiškinys. Aš kadaise labai be-bėjau, kaip gali TSKP istorijos dėstytojas be jokių problemų tapti nepriklausomos Lietuvos istorijos profesoriumi. Pasirodo, tai visiškai normalus daiktas. Persivertėliškumas yra sėkmė ir moksle. Tada ka-bos apie istoriją gali tapti absoliu-taus nesusiakbėjimo žeme. Tai istorinis naratyvas, kurį čia citavo, yra ne istorija, o diversija.

Apie informacinį saugumą. Pas-taruoju metu ideologinio politinio saugumo nebliko - išnaikinta ši-tokia kategorija. Vietoj nepriklausomos valstybės saugumo įsiveisė energetikos ir kitų sričių saugu-mai. Tai kaip tu gali būti saugus viešojoje erdvėje, kurioje ne ma-žiau baisiai negu rusų tankai už mūsų sienos valkščioja intelekti-niai tankai. Tos citatos, kurias čia pateikėte, yra mūsų viešojoje er-dvėje vikšrais mus traukiantys in-telektiniai tankai, apie kuriuos nie-kas nešneka todėl, kad jie užleisti ir įsileisti iš kitos pusės. Iš Rytų pusės mes dar galime uždrausti

vieną kitą televizijos kanalą, net išsiųsti koki nors aiškiai Lietuvos įstatymus pažeidusį asmenį, o iš Vakarų šito negalime, nes intelek-tinės formos, mąstymo klies yra pritaikytos mūsų įėjimo į Vakarus garantijoms užtikrinti. Štai kur yra baisiausias dalykas. Ir kai jos pri-mamos kaip norma, tai atskirti, ka-da intelektinė forma pradeda veik-ti kaip nepriklausomybės naikini-mo tankas, yra labai sunku. Įžvelg-tai tai sunku, pasakyti apie tai dar sunkiau, o išaiškinti absoliučiai ne-įmanoma, nes tai dar priklauso ir nuo visuomenės intelektualio lyg-mens.

Mūsų kasdienybė šiandien pilna maišaties, bet, ačiū Dievui, bent jau tie, kurie nori mąstyti apie šią dieną kaip apie tikrumo momentų dar turinčią dieną ir

► Deja, valstybė nuėjo sau, Tauta nuėjo sau, elitas nuėjo sau

Romualdas OZOLAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

tuos tikrumo momentus išsaugoti, tie dar atskiria, kas yra mokslo koncepcija ir kas yra pseudokon-cepccija. Tie atskiriantys turi gali-mybę suprasti, kad yra ne tiktai sąžininga ir tikra, tyrimais pare-mta mokslo koncepcija, bet tuo re-miantis gali būti suformuota ir po-litinė koncepcija. Tai šitiems isto-rikams, kurie šneka, kad mano mąstymas, arba mano naratyvas, turi teisę egzistuoti šalia visų ki-tų, aš irgi pritaromas galiu saky-ti: taip, įsiai turi teisę egzistuoti kaip mūsų pasikalbėjimo fragmen-tas, bet ne tada, kai šnekaime kaip mokslininkai, kaip piliečiai. Čia mūsų, kaip asmenų, laisvė baigia-si, kai ieškodami bendrumo paky-lame virš savo asmeniško ir šneka-me kaip valstybės piliečiai, kaip valstybės atstovai.

Kada Lietuvą, po vėlnių, supras šituos dalykus, aš nežinau. Bet esu įsitikinęs, kad dabar yra labai pa-lanknus momentas kalbėti apie tai su visa mūsų suvokimu, gebėjimu išaiškinti prieinama galia. Nes jei-gu dar turime ateities šansų, tai tuos šansus galime įgyvendinti da-bar, kai aiškiausiai grįuva senų ilu-zijų pasaulis, ateina labai aiškus metas apsispręsti, tu lietuvis ar ne lietuvis, valstybės patriotas ar jos priešas. Metas, kai mes galime la-bai aiškiai pasakyti: taip, mes esame lietuviai, taip, mes ginsime Lie-tuvos valstybę, taip, mes paauko-sime visus naratyvus vardan to, kad būtų Lietuva.

Konstitucijos preambulėje su-formulavę, kad lietuvių tauta per amžius kovodama sukūrė savo valstybę, to neišdrįsime visiškai aiškiai pasakyti dar Sąjūdžio lai-kais. Kad lietuviai atkūrė šitą vals-tybę ir yra už ją atsakingi, ir kvie-čia visus, kurie nori kartu gyventi kaip žmonės, kurti šią valstybę to-liau. Nuo tos vietos mes pradėjome lūžti. Neišdrįso lietuvių politikai į gyvenimą visais lygmenimis įvesti to, kas buvo parašyta Konstitucijos preambulėje, perimtoje iš ankstes-nių mūsų konstitucijų. Štai šita at-sakomybė šiandien mums labai žiauriai kersėja.

Parenę Jovita MILAŠIENE

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje w.suzalgiuru.lt

Liuda Vienožinskaitė-Purėnienė - pirmoji Lietuvos advokatė

XIX a. pab. Lietuvoje moterims kelias į mokslą buvo sunkus, o profesijų pasirinkimo galimybės labai ribotos. Išsilavinimą įgydavo tik pačios atkakliausios, įveikusios tėvų, giminės nepritarimą. Valstietiškoje lietuvių visuomenėje moters vieta buvo aiškiai apibrėžta - šeima, vaikai. Liuda Vienožinskaitė-Purėnienė, aukštaitė nuo Rokiškio, siekdama išsilavinimo, parodė neįtikėtiną atkaklumą ir užsispyrimą. Ji baigė teisės mokslus ir tapo pirmąja moterimi advokate ne tik Lietuvoje, bet ir Pabaltijyje.

Anelė BUTKUVIENĖ

Tėvų namuose

Liuda gimė 1884 m. spalio 25 d. Mataučiznos palivarke, Obelių valsčiuje, Rokiškio apskrityje, turtingų ūkininkų Liudvikos Niūniavaitės ir Vinco Vienožinskio šeimoje. Šeimoje gimė dvylika vaikų - aštuonios dukros ir keturi sūnūs. Liuda buvo penktas vaikas šeimoje.

Vienožinskių šeima buvo šviesi. Kunigas ir poetas, meilės lyrikos lietuvių poezijoje pradininkas, garsojo eilėraščių „Kaipgi gražus gražus rūtelių darželis“, tapusio liaudies daina, autorius Antanas Vienažindys (1841-1892) buvo tikras mergaitės dėdė. Tėvas buvo raštinigas, vertinęs spausdintą žodį. Spaudos draudimo metais Vienožinskių namus pasiekdavo „Aušra“, „Varpas“, „Ūkininkas“. V.Vienožinskis skaitydavo „Varpo“ priedo „Ūkininkas“ patarimus, agronomines knygeles, savo ūkyje pritaikydavo naujoves. Motina - tvirto būdo žemaitė, atitekėjusi į Aukštaitiją. Jos žodžiui pakludavo vaikai net ir žilo plauko sulaukę. Buvo ne tik gera šeimininkė, bet ir puiki audėja, mezgėja, labai sąžininga, niekada nenuskriaudusi nė vieno samdinio.

Šeši vaikai baigė mokslus: Antanas ir Apolinaras tapo agronomais, Melanija - mokytoja, Marija - dantų gydytoja. Justinas (1886-1960) baigė Krokuvos dailės akademiją ir tapo garsiu dailininku. Su juo visą gyvenimą Liuda artimiausiai bendravo. Jaunystėje buvo artimi idėjiškai - abu sėdėjo kalėjime už anticarinę veiklą.

Rašyti, skaityti, aritmetikos pradmenų, rusų, lenkų kalbų Liuda su broliais buvo mokoma namuose, nes tėvai, vaikams paaugus, nusamdė namų mokytoją. Kai vaikai pramoko skaityti, skaičiuoti, Vienožinskiai mokytoją atleido ir nusprendė du vyresnius sūnus - Justiną ir Antaną - leisti į Rokiškio pradinę mokyklą.

Apie mergaičių mokymą nebuvo net kalbos. Liuda taip atkakliai prašė tėvų leisti ją kartu su broliukais, kad jie pagaliau sutiko. Vaikus priėmė į trečią skyrių, o apsigyveno jie samdytame bute. Mergaitė mokėsi labai gerai ir 1896 m. pavasarį gavo pradinės mokyklos baigimo pažymėjimą.

Rudenį Vienožinskiai išleido sūnus Justiną ir Antaną į Mintaujos gimnaziją. Mergaitė visą laiką svajojo apie tolesnį mokslą. Ji susirašinė-

Anelė Butkuvienė albumo nuotr.

► Liuda Vienožinskaitė-Purėnienė (1884 10 25 - 1972 11 17) (Fotografuota apie 1922 m.)

jo su broliu Justinu ir jos vaikiškoje, bet išmintingoje galvelėje subrendo planas, kaip realizuoti savo siekį.

Atsiminimuose ji rašė: „Į metų pabaigą aš parašiau Justinėliui, kad jis paprašytų Didžiulienės parašyti mamai, kad leistų mane į mergaičių gimnaziją. Justinėlis tą mano norą išpildė ir, dar nepasibaigus mokslo metams, mama gavo Didžiulienės laišką, kad ji priimtų pas save ir Liudytę“.

Per visą vasarą Liuda atkakliai prašė tėvų leisti ją mokytis. Pagaliau tėvai sutiko ir 1897 m. rudenį L.Vienožinskaitė su abiem broliais išvažiavo į Mintaują.

kartą pabrėžtinai kartodavo, kad jai užteksią keturių klasių mokslo. Tėvams buvo praneštas įvykęs faktas ir jie nebesipriešino mokslo siekiančios dukros norams, juolab kad mergaitė mokėsi labai gerai.

1905 m. aukso medaliu baigė gimnaziją. Tai, kad medalį gavo katalikų tikėjimo mergina, rodo jos išskirtinius gabumus, nes pagal nerašytą, bet visuotinai žinomą taisyklę pirmenybė visada būdavo teikiama abiturientams stačiatikiams. Baigusi gimnaziją, ji įstojo į papildomą pedagoginę klasę.

Prasidėjusi 1905-1907 m. revoliucija į savo sukūrį įtraukė ir Liudą.

► Tarpukariu L.Purėnienė kaip advokatė buvo labai populiari, nes pasižymėjo puikia iškalba, logiška argumentacija, bekompromisiu tiesos siekimu

Mintaujoje ir Peterburge

L.Vienožinskaitė gerai išlaikė stojamuosius egzaminus ir buvo priimta į keturklasę mokyklą. L. Didžiulienės bendrabutyje gyveno nemažai lietuvių gimnazistų. Šeimininkė rengdavo lietuviškus vakarus, pati rašė jiems scenos veikalelius, gaudavo draudžiamos lietuviškos spaudos. Ji organizavo literatūrinę kuopelę, kurioje būdavo aptariami lietuvių rašytojų kūriniai. Vienožinskiukai įsitraukė į lietuvišką veiklą. Gyvenant pas L.Didžiulienę formavosi socialdemokratinės Liudos pažiūros.

1900 m. Liuda, baigusi antruosius mokslo metus keturklasėje mokykloje, be tėvų žinios ir sutikimo išlaikė egzaminus į trečiąją mergaičių gimnazijos klasę, nes tėvai jai ne-

ninkus, nemokėti mokesčių, neiti į rusų kariuomenę, įvesti mokyklose dėstymą lietuvių kalba.

Jaunuolių suagituoti ūkininkai išmetė iš valsčiaus valdybos caro portretą ir jį suplėšė, nemokėjo mokesčių. Valsčiaus raštininku, pašalinus rusų statytinį, tapo Justinas. Mokykloje pradėta mokyti lietuviškai, mokytoja tapo Liuda. Caro valdžia skubiai atsiuntė į Obelius skrajojantį kovos būrį ir dragūnų pulką, prasidėjo areštai. 1905 m. gruodžio 6 d. dragūnai apsupo Vienožinskių sodybą, areštavo Justiną ir Liudą. Obeliuose juodu uždarė į daboklę, o iš Obelių jie buvo nuvežti į Kauno kalėjimą.

Maištininkei grėsė treji tremties metai Sibire. Mergina parašė skundą gubernatoriui Piotriui Veriovinui, kuriame klausė, ar caro valdžia tokia silpna, kad jai pavojinga aštuntos klasės gimnazistė. Netrukus gubernatorius išsikvietė L.Vienožinskaitę pas save, griežtai išbarė už antivalstybinę veiklą ir pasakė, kad paleis su viena sąlyga - jei ji pasirašys pasižadėjimą daugiau nemaištauti. Liuda kategoriškai atsisakė ir buvo nuvežta atgal į kalėjimą, bet po kurio laiko paleista. Kalėjimo viršininkas jai paaiškino, kad gubernatorių liepęs jam „tą kvailą mergiotę išleisti“.

Iš kalėjimo L.Vienožinskaitė išėjo 1906 m. kovą, o išgelbėjo ją brolis Justinas, visą kaltę prisiimdamas sau. Taip brolis atvėrė kelią būsims sesers studijoms, nes Rusijos imperijoje politiškai nepatikimų asmenų nepriimdavo į aukštąsias mokyklas.

1907 m. rudenį L.Vienožinskaitė įstojo mokytis į Aukštųjų Bestuževų kursų juridinį skyrių. Lėšų studijų pradžiai didmiestyje gavo pardavusi mokyklos baigimo aukso medalį, vėliau vertėsi privačiomis pamokomis, dirbo laikraščio „Reč“ korektore, bilietų kontroliere teatre. 1908 m. Peterburge susikūrė Literatiškai muzikališkai dramatiškas būrelis, rengdavęs lietuviškus spektaklius, juose Liuda atlikdavo pagrindinius vaidmenis. 1908 m. mergina susipažino su Peterburgo universiteto studentu chemiku Antanu Purėnu (1881-1962). 1912 m. juodu susituokė, santuoką palaimino kunigas Juozas Tumas. Tuo metu A.Purėnas, 1909 m. baigęs studijas, dirbo dėstytoju Nevos draugijos komercijos mokykloje.

Liudai mokantis Peterburge nenutrūko ryšiai su Lietuva. 1904 m., panaikinus spaudos draudimą, klijimo teatras išėjo iš „pogrindžio“. Rokiškyje iš vasaromis atostogaujančių moksleivių, studentų, vietinių šviesuolių susikūrė stipri teatro mėgėjų trupė.

Kaip savo atsiminimuose liudija vakarų organizatorius ir dalyvis, vėliau garsus medikas, profesorius Vladas Lašas (1892-1966), trupės branduolį sudarė gabi aktorė, studentė teisininkė L.Vienožinskaitė (vėliau Purėnienė) ir jos broliai studentai Antanas ir Apolinaras bei dailininkas Justinas (jis tapydavo dekoracijas), vargonininkas Matas Milaknis (atsakingas už muzikinį apipavidalinimą), mokytojas Matas Grigonis ir kt.

1914 m. L.Purėnienė baigė Aukštuosius Bestuževų moterų kursus. Pirmojo pasaulinio karo pradžioje šešis mėnesius dirbo karo ligoninėse gailestingąja sesele. Ji dalyvavo 1917 m. pavasarį vykusiame Petrogrado lietuvių seime, svarsčiusiame Lietuvos valstybingumo atgavimo klausimą. Išlaikiusi valstybinius teisės egzaminus Petrogrado universitete ir gavusi universiteto baigimo diplomą, 1917 m. vasarą pradėjo dirbti kaip diplomuota teisininkė apygardos teismo civilinio skyriaus sekretoriaus padėjėja. 1918 m. kovą pasirašius Bresto taikos sutartį Liuda ir Antanas Purėnai grįžo į Lietuvą, į Rokiškį.

Lietuvoje

1918-1921 m. L.Purėnienė dirbo Rokiškyje notare, ji buvo pirmoji notarė Lietuvoje. 1921 m. Purėnai persikėlė į Kauną. A.Purėnas pradžioje dėstė Aukštuosiuose kursuose, o perorganizavus juos į Lietuvos universitetą, jame profesoriavo, buvo renkamas rektoriumi. L.Purėnienė pradėjo dirbti prisiėkusiojo advokato padėjėja. Ji gilino savo žinias, mokėsi iš savo kolegų, kaupė advokato darbe reikalingą patirtį.

1927 m. jai buvo suteiktos prisiėkusiojo advokato teisės. Ta proga Lietuvos spauda rašė: „Liudvika Purėnienė, pirmoji Lietuvoj ir visoj Pabaltėj moteris-prisiėkusysis advokatas“. Taip išsipildė jos jaunystės svajonė, nes L.Purėnienė pasirinko teisės studijas tik norėdama tapti advokate ir ginti paprastus žmones.

Tarpukariu L.Purėnienė kaip advokatė buvo labai populiari, nes pasižymėjo puikia iškalba, logiška argumentacija, bekompromisiu tiesos siekimu. Ne kartą L.Purėnienė be atlyginimo gindavo teisiamuosius. Jos sėkmingoje profesinėje veikloje daug lėmė erudicija, įvairiapusiški interesai. Advokatė gerai mokėjo keturias užsienio kalbas - vokiečių, prancūzų, lenkų, rusų, labai mėgo literatūrą, teatrą, dailę. Su vyru sukaupė turtingą biblioteką.

L.Purėnienė buvo I, II ir III Lietuvos Respublikos seimų narė. Seimuose ji gynė moterų teises. 1926 m. Lietuvos Respublikos Ministrų kabinetas priėmė moteris diskriminuojantį nutarimą, kad inteligentų šeimose, kuriose dirba abu sutuoktiniai, vienas iš jų turi būti atleistas iš darbo (žinoma, turėta galvoje moteris - A.B.), jeigu jie abu dirbdami valstybinėje įstaigoje uždirba tam tikrą nutarime nurodomą pinigų sumą. Advokatė surengė protesto mitingą, kuriame dalyvavo visų Lietuvos politinių partijų moterys. Jame buvo priimta nutarimą smerkianti rezoliucija, Ministrų kabinetas buvo priverstas jį atšaukti. Turėdama teisininkės kvalifikaciją, L.Purėnienė Seimui pateikė ne vieną įstatymo projektą. Vienas iš jos parengtųjų buvo amnestijos įstatymas.

Pirmoji Lietuvos advokatė L.Vienožinskaitė-Purėnienė mirė 1972 m. lapkričio 17 d., palaidota greta savo vyro Petrašiūnų kapinėse, Kaune.